

PŘEROZDĚLOVÁNÍ ZDROJŮ VE STÁRNOUCÍ SPOLEČNOSTI OPTIKOU GENDEROVĚ A VĚKOVĚ SPECIFICKÉ PRODUKCE A SPOTŘEBY

INTERGENERATIONAL TRANSFERS IN AGEING SOCIETY FROM GENDER- AND AGE-SPECIFIC ECONOMIC PERSPECTIVE

Martin Holub – Anna Šťastná

Abstract

Low fertility and improvements to the health status of the population are the key determinants of population ageing in many countries across Europe. It is especially true for Czechia. Ageing poses relevant questions in terms of the sustainability of national welfare systems, but also in terms of intergenerational relationships and equity. All these issues are at the heart of the challenges contemporary welfare states are faced with. We employ the European National Transfer Accounts data to improve our understanding of the consequences of population ageing by introducing demographic information into the System of National Accounts. The detailed age- and gender-specific economic data on income and consumption allows us to study the relationship between age, economic activity and the organization of intergenerational transfers in Czechia. The gender dimension is particularly relevant for the Czech Republic, which shows high female employment rate in general, but records the most significant impact of childbirth on the employment of mothers of all the EU countries and where the gender pay gap remains one of the widest in the EU.

Key words: Czechia, population ageing, national transfer account

JEL Code: E24, J11, J16, H20

Úvod

Stárnutí populace je jedním z nejdůležitějších demografických procesů 21. století. To platí zejména pro českou populaci, ve které je proces stárnutí v současnosti poměrně intenzivní a v příštích letech se stane ještě dynamičtější (ČSÚ 2018).

Tento vývoj je ovlivněn (1) výrazným poklesem plodnosti v první polovině 90. let, následovaným stabilizací plodnosti na velmi nízkých hodnotách (úhrnná plodnost <1,5) po dobu delší než 15 let a zároveň (2) zvýšením střední délky života při narození mužů (více než 8 let) a žen (více než 6 let) od začátku 90. let (ČSÚ 2019a). Efekty demografického stárnutí zároveň posiluje nepravidelná věková struktura české populace, neboť v současnosti jsou

v důchodovém věku silné poválečné ročníky a do budoucna se do něj přesunou silné ročníky 70. let 20. století, zároveň do věku ekonomické aktivity vstupují početně velmi slabé ročníky druhé poloviny 90. let a začátku nového milénia.

Stárnutí populace má nejvýraznější dopady na důchodový systém, jeho finanční udržitelnost (např. Janíčko 2013), stále více autorů se však začíná zabývat také otázkou kvalitativních dopadů stárnutí populace, otázkou kvality života, životní úrovně i zdravotního stavu a systémy sociální a zdravotní péče a otázku sociálních služeb (Průša 2015; Šimková, Langhamrová 2017).

Při analýze procesu stárnutí se nejčastěji využívá ukazatelů, které vycházejí pouze z věkové struktury populace a souhrnně ji charakterizují (vedle podílu osob v určité věkové skupině je to především index stáří, index ekonomického zatížení, průměrný nebo mediánový věk apod.).

Spolu s výrazným rozšířením odborného zájmu o proces stárnutí populace a jeho širší souvislosti řada autorů poukazuje na to, že použití standardních ukazatelů a jejich porovnání v čase může být v řadě případů problematické. D'Albis a Collard (2013) například poukazují na to, že sama starší populace se v čase proměňuje vlivem měnícího se životního stylu a životních a pracovních podmínek. Osoby v seniorském věku jsou tak v jiné situaci v porovnání se stejně starými lidmi, kteří příslušeli k jiným generacím. Klapková, Šídlo a Šprocha (2016) zase upozorňují na výrazné změny v oblasti zdravotního stavu populace a úmrtnosti a zdůrazňují jiné možnosti analýzy demografického stárnutí, které by lépe zohlednily biologické a behaviorální aspekty stárnutí – s pomocí tzv. prospektivního věku vycházející nikoli z let již prožitých, ale z let, které člověku zbývají pravděpodobně ještě prožít (viz také Sanderson, Scherbov, 2007).

Obdobně jako se proměňuje seniorská složka populace se však mění také podoba a časování jednotlivých fází životního cyklu i intenzita a produktivita pracovní činnosti. Konvenční ukazatele ekonomické závislosti poměřující neaktivní složku populace definovanou věkovou hranicí 15, případně 20 let na jedné straně a 60 případně 65 roky na druhé straně tedy také zcela nekorespondují s realitou.

Tyto ukazatele jsou však hodně využívány v diskusích o stárnutí populace a jejich prognózovaný vývoj vzbuzuje relevantní otázky o budoucí udržitelnosti systémů sociálního zabezpečení a stojí v pozadí veřejných i politických debat o důchodových reformách v Česku. Cílem tohoto příspěvku a rozšířit perspektivu sledování souvislostí a dopadů stárnutí populace zavedením demografických informací do systému národních účtů.

Využíváme podrobné ekonomické údaje o věkově specifických pracovních příjmech a spotřebě dle pohlaví, které nám umožňují studovat vztah mezi věkem, ekonomickou činností a

organizací mezigeneračních transferů v Česku. Zároveň chceme ukázat, do jaké míry lze budoucí vývoj věkové struktury a její dopad na sociální systémy zmírnit možnými změnami v pohlavně a věkově specifickém profilu ekonomické aktivity v průběhu životního cyklu.

Genderová dimenze je zvláště důležitá v kontextu Česka, které vykazuje vysokou míru zaměstnanosti žen obecně, ale zaznamenává v rámci EU jeden z nejméně významných negativních dopadů rodičovství na zaměstnanost matek (OECD Family database 2019) a kde rozdíl v odměňování žen a mužů zůstává jeden největších v EU (ČSÚ 2019b).

1 Data a metody

1.1 Data a datové zdroje

Data použitá v analýze jsou ze dvou datových zdrojů:

- 1) Systém transferů v rámci národních účtů (NTA – National Transfer Accounts) vychází ze systému národních účtů a cílem konstrukce těchto dat je zlepšit porozumění hospodářským důsledkům demografických změn tím, že do systému národních účtů zavádí demografické informace, konkrétně věkovou a pohlavní strukturu populace (Istenič et al. 2016b). Databáze European National Transfer Accounts 2010 poskytuje komplexní a podrobné ekonomické údaje o příjmech, transferech, spotřebě a úsporách v roce 2010 pro 25 zemí EU, které jsou členěny dle pohlaví a věku. Tato data jsou tedy vhodným zdrojem ke zkoumání vztahu mezi věkem, ekonomickou činností a organizací mezigeneračních transferů v dané zemi či mezi evropskými zeměmi navzájem (Istenič et al. 2016a).
- 2) Druhým zdrojem dat jsou výsledky nejnovější Populační projekce zpracované Českým statistickým úřadem a publikované v r. 2018, která pracuje v prahem projekce 1. 1. 2018 a jejím horizontem je stav populace k 1. 1. 2101 (ČSÚ 2018). Projekce byla zpracována ve třech variantách – nízké, střední a vysoké. Pro simulace využívané v této práci uvažujeme střední variantu projekce do r. 2050, která dle jejích autorů představuje nejpravděpodobnější scénář budoucího vývoje populace (ČSÚ 2018). Shrňme-li její základní předpoklady, pak střední varianta vývoje plodnosti předpokládá růst úhrnné plodnosti ze současných 1,69 (2017) na 1,74 do roku 2050 vlivem zvýšení měr plodnosti žen starších 30 let věku, i průměrného věku matek ze současných 30,0 let na 30,6 let v r. 2050 (ČSÚ 2018). Do roku 2050 se očekává růst naděje dožití u mužů o 6,1 roku na 82,1 let a u žen o 4,9 na 86,7 let. Předpokládané odlišné tempo zvyšování naděje dožití dle středního stavu projekce povede ke snižování rozdílu naděje dožití podle pohlaví (ze současných 5,8 roků v 2017 na 4,6 roku v r. 2050). Střední varianta projekce

předpokládá také kladné migrační saldo, které je po sledované období zafixováno na hodnotě 26 tisíc osob ročně, s výjimkou v. 2018 (38 tisíc), kde do odhadu vstupovaly předběžné výsledky zpracování dat z první části roku (ČSÚ 2018).

Tab. 1: Parametry střední varianty projekce do r. 2050

ukazatel	2017*	2018	2020	2030	2040	2050
Úhrnná plodnost	1,69	1,69	1,7	1,72	1,73	1,74
Průměrný věk matky při narození dítěte	30,0	30,1	30,1	30,3	30,5	30,6
Naděje dožití mužů při narození	76,0	76,2	76,6	78,7	80,5	82,1
Naděje dožití žen při narození	81,8	82,0	82,4	84,0	85,5	86,7

Zdroj: ČSÚ 2018

1.2 Metodika

Systém transferů v rámci národních účtů (NTA – National Transfer Accounts) je založen na předpokladu, že pro každého jednotlivce a pro každou věkovou skupinu se zdroje použité pro spotřebu (C) a úspory (S) rovnají disponibilnímu příjmu složenému z pracovního příjmu (YL), příjmu z aktiv (YA) a čistému příjmu z transferů¹ (τ) (Loichinger et al. 2017):

$$C + S = YL + YA + \tau \quad (1)$$

Ústřední kategorií v systému transferů v rámci národních účtů je tzv. deficit životního cyklu („life cycle deficit“ - LCD), který ukazuje rozdíl mezi spotřebou (veřejnou a soukromou) a pracovním příjmem (Hammer et al. 2015):

$$\underbrace{C - YL}_{\text{deficit životního cyklu (LCD)}} = \tau + (YA - S) \quad (2)$$

Deficit životního cyklu měří průměrnou ekonomickou závislost (nabývá-li kladných hodnot) nebo naopak schopnost podporovat druhé (nabývá-li záporných hodnot) v každém věku (Hammer et al. 2015). Kladný je v mladším a starším věku, kdy jsou pracovní příjmy nižší než spotřeba. Naopak u průměrné osoby v produktivním věku převyšují příjmy z ekonomické aktivity její spotřebu, což vede k zápornému LCD, tj. k přebytku životního cyklu (tzv. life cycle surplus) (Hammer et al. 2015).

Metodika používaná v rámci systému transferů v národních účtech odhaduje průměry na obyvatele podle věku (dále jen „věkové profily“) na základě dat průzkumů (primárně EU-SILC) a administrativních údajů. Věkové profily jsou upraveny tak, aby odpovídaly souhrnným

¹ Příjmy a výdaje v rámci transferů jsou zaznamenávány z pohledu jednotlivců. Pod příjmy z veřejných transferů se řadí např. bezplatné vzdělání, zdravotní péče či důchody a dávky financované z veřejných zdrojů, zatímco pod výdaje se řadí především daně a odvody. Soukromé transfery zahrnují finanční toky v rámci domácností a mezi domácnostmi (Istaitieh et al. 2016b).

hodnotám vypočteným ze systému národních účtů. Příjem z práce sestává z výdělků včetně odvodů zaměstnavatelů. Veřejná a soukromá spotřeba se skládá z odděleně odhadovaných výdajů na vzdělávání, zdravotnictví a ostatní spotřebu (Istenič, Vargha, Sambt 2019, blíže viz Istenič et al. 2016b).

Za využití tohoto přístupu je proto možné měřit ekonomickou závislost na základě příjmu a spotřeby (Hammer et al. 2015, Loichinger et al. 2017). Přebytek životního cyklu naznačuje ekonomickou nezávislost populace v produktivním věku a používá se k financování deficitu životního cyklu mladých a starších lidí.

Ukazatel závislosti založený na metodice systému transferů v národních účtech ($NtaDR^2$ – National Transfer Account-based dependency ratio) je konstruován tak, že průměrná míra ekonomické závislosti v každém věku je násobena příslušnou početní velikostí populace v daném věku a sečtena napříč těmi věkovými skupinami, kde je rozdíl mezi spotřebou a pracovním příjmem kladný. Ukazatele závislosti je možné počítat zvlášť pro děti a zvlášť pro staré tak, že je celková závislost dětí, resp. seniorů vztažena k celkovému pracovnímu příjmu v populaci. Ukazatele závislosti tedy reprezentují podíl spotřeby dětí a starších osob, který není financován z jejich vlastního pracovního příjmu, ve vztahu k celkovému pracovnímu příjmu v populaci (Loichinger et al. 2017). Je tedy zřejmé, že ukazatele závislosti konstruované z dat využívajících systém národních účtů odrážejí jak věkovou strukturu obyvatelstva, tak strukturu ekonomického životního cyklu, tj. zapojení do výrobních a spotřebních činností.

Dle Loichinger et al. (2017) lze výše uvedené ukazatele závislosti definovat jako:

$$NtaDR_{d\acute{e}ti} = \frac{\sum_{i=0}^L (C_i - YL_i)}{\sum_{i=0}^{80+} (YL_i)} \quad (3)$$

$$NtaDR_{senioři} = \frac{\sum_{i=O}^{80+} (C_i - YL_i)}{\sum_{i=0}^{80+} (YL_i)} \quad (4)$$

kde index „L“ označuje nejvyšší věk, kdy je deficit životního cyklu dětí a mladých osob stále kladný, obdobně index „O“ označuje nejnižší věk, od kterého se deficit životního cyklu stává opět kladným.

Sečtením obou ukazatelů dostaneme celkový ukazatel závislosti ($NtaDR$), který představuje podíl spotřeby dětí a starších osob, který není financován z jejich vlastního pracovního příjmu, ve vztahu k celkovému pracovnímu příjmu (Loichinger et al., 2017):

$$NtaDR = NtaDR_{d\acute{e}ti} + NtaDR_{senioři} = \frac{\text{celkový deficit životního cyklu}}{\text{celkový pracovní příjem}} \quad (5)$$

² Značení ukazatelů je ponecháno v jejich anglické formě dle Loichinger et al. (2017).

2 Výsledky

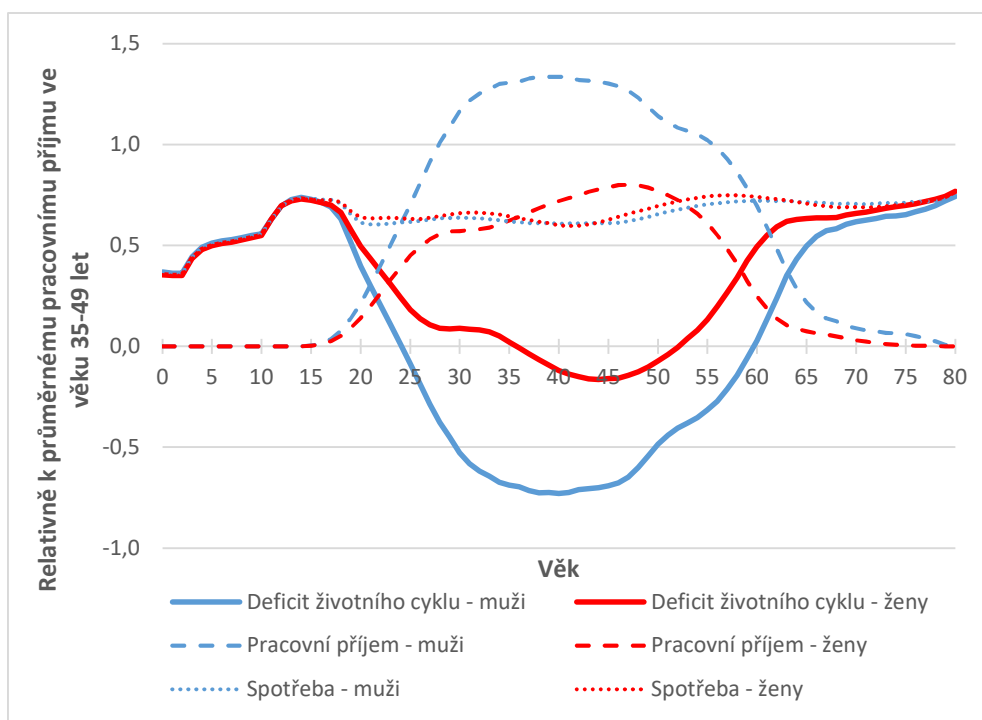
Výsledky nejprve představí genderové rozdíly ve věkových profilech pracovních příjmů a spotřeby v Česku v r. 2010. Komparací s věkovým profilem pracovních příjmů a spotřeby švédských mužů a žen poukážeme na hlavní odlišnosti obou populací. Zjištěné rozdíly budou sumarizovány za využití výše definovaných ukazatelů závislosti (vzorce 3-5). V závěru představíme modelaci různých budoucích scénářů ukazatelů závislosti české populace, kdy na populační projekci aplikujeme vybrané scénáře vývoje věkového profilu pracovních příjmů a spotřeby v rámci životního cyklu.

2.1 Pracovní příjmy a spotřeba v rámci životního cyklu v Česku

Graf 1 prezentuje věkové profily pracovních příjmů, spotřeby a deficitu životního cyklu v Česku podle pohlaví. Pro účely následného srovnání s populací Švédska jsou věkové profily standardizovány průměrným pracovním příjmem ve věkové skupině 35–49 let.

Z grafu je zřejmé, že ženy v Česku vstupují na trh práce později a odcházejí do důchodu dříve než muži. Toto je nicméně vzorec, který je možné nalézt ve všech evropských zemích, pro které máme srovnatelná data. Nižší míra zaměstnanosti žen a rozdíl v odměňování žen a mužů se promítají do nižšího pracovního příjmu žen ve srovnání s muži ve všech věkových skupinách. Naopak tečkované čáry ukazují, že rozdíly ve spotřebě žen a mužů jsou poměrně malé. V důsledku toho rozdíly v deficitu životního cyklu (LCD) mezi muži a ženami odrážejí zejména rozdíly mezi jejich pracovními příjmy. V Česku převyšují pracovní příjmy žen jejich spotřebu pouze ve věku 36 až 52 let a jejich přebytek je velmi nízký a ve srovnání s ostatními zeměmi EU jeden z nejnižších.

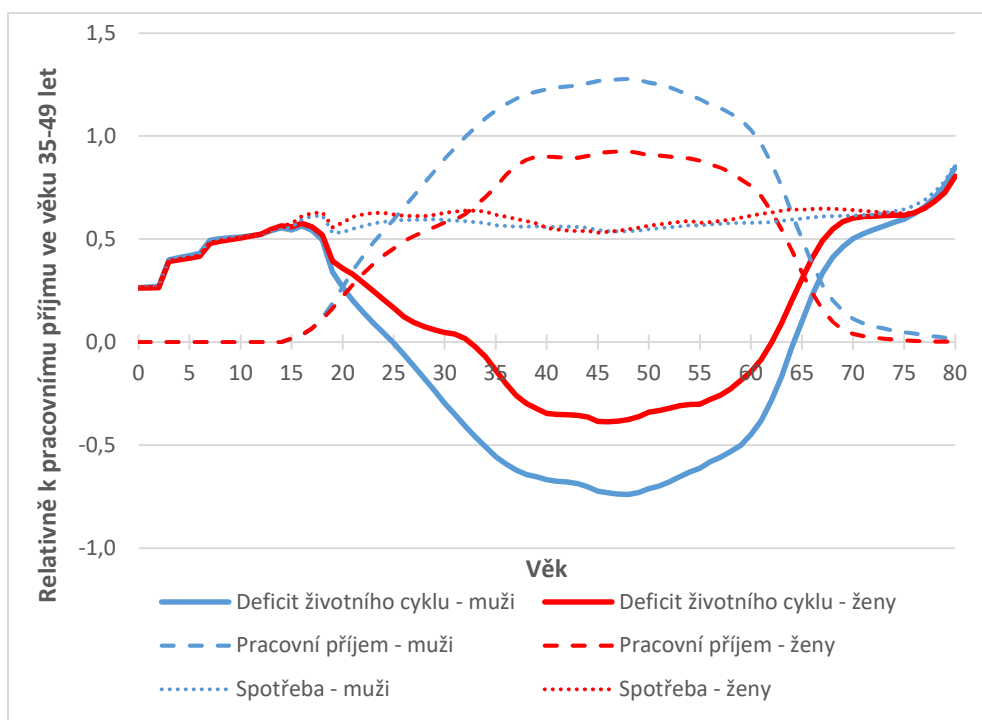
Graf 1. Pracovní příjmy, spotřeba a deficit životního cyklu podle věku a pohlaví, Česko, 2010

Zdroj: European National Transfer Account Data, Istenič et al. 2016a

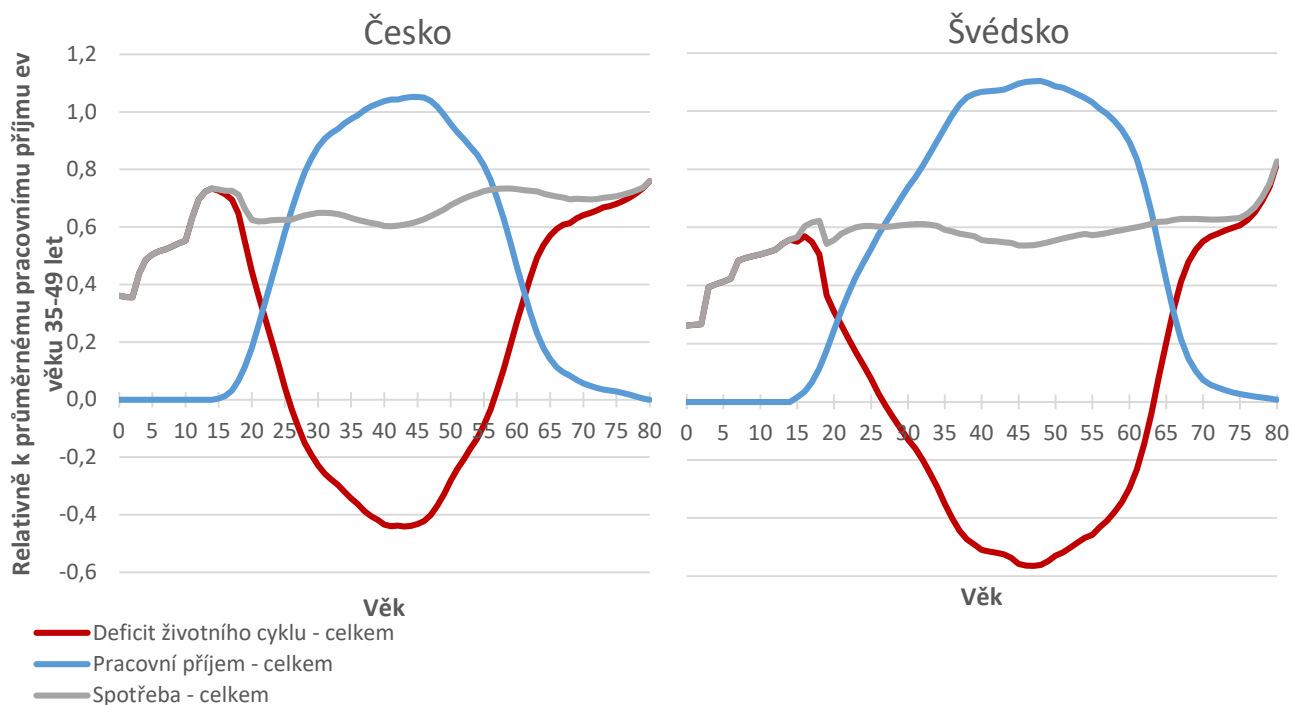
Naproti tomu ve Švédsku zůstávají ženy ekonomicky nezávislé ve věku 33 až 62 let (Graf 2) a přebytem životního cyklu je také výrazně vyšší. Proto je rozdíl mezi muži a ženami v ukazateli deficitu životního cyklu jeden z nejmenších v Evropě. V souhrnném ukazateli se tak jasně odráží švédská politika silně směřující ke genderové rovnosti a podpoře nezávislosti žen, a to jak na pracovním trhu, tak v oblasti sladování rodinných a pracovních povinností.

Graf 2. Pracovní příjmy, spotřeba a deficit životního cyklu podle věku a pohlaví, Švédsko, 2010

Zdroj: European National Transfer Account Data, Istenič et al. 2016a

Graf 3 – Pracovní příjmy, spotřeba a deficit životního cyklu podle věku, obě pohlaví, srovnání Česko, Švédsko, 2010

Zdroj: European National Transfer Account Data, Istenič et al. 2016a

Při porovnání celkového deficitu životního cyklu (LCD) můžeme identifikovat také věkové hranice, které vymezují období finanční závislosti mladých lidí a seniorů, respektive věkový interval, v rámci kterého je v populaci generován přebytek životního cyklu. Z grafu 3 a tabulky 2 je patrné, že mladí lidé jsou finančně závislí do věku 25 let ve Švédsku a do 26 let v Česku. Na druhém konci věkového spektra jsou pak starší lidé finančně závislí od 64 let ve Švédsku, ale již od 57 let v Česku.

Porovnáme-li tyto věkové limity s demografickými ukazateli stárnutí (např. indexem ekonomické závislosti), které předpokládají, že každý ve věku mezi 15 (případně 20) a 59 (případně 64) lety je čistým poskytovatelem převodů ostatním věkovým skupinám, je zřejmá výrazná diference a ve skutečnosti je věkový interval označující ekonomickou nezávislost v české populaci výrazně užší. Z toho plyne, že proces demografického stárnutí a jeho vliv na veřejné (ale i soukromé) rozpočty je výrazně vyšší sledujeme-li také produktivitu jednotlivých věkových skupin, než pokud porovnááme pouze jejich věkové složení.

Tabulka 2: Ukazatel závislosti NtaDR pro dětskou/ seniorskou část populace a celkem, věkové hranice označující období kladného deficitu životního cyklu, Česko a Švédsko, 2010

	Ukazatel závislosti (NtaDR)			Věkové hranice LCD	
	Děti	senioři	celkem	Kladný do věku	Kladný od věku
Česko	0.26	0.26	0.52	25	57
Švédsko	0.23	0.21	0.44	26	64

2.2 Modelové projekce možného vývoje ukazatelů závislosti v Česku

Pro demonstraci možného budoucího vývoje ukazatelů závislosti (NtaDR) kombinujeme oficiální projekci obyvatelstva České republiky (ČSÚ 2018) se dvěma možnými scénáři vývoje věkového profilu pracovních příjmů (YL) a celkové spotřeby (C) do roku 2050. Pracujeme se dvěma různými modely:

1. **Konstantní scénář**, který předpokládá po celé modelované období konstantní profily věkově specifické spotřeby a pracovních příjmů, jaké byly zaznamenány v r. 2010. Budoucí modelovaný vývoj ukazatele závislosti je proto ovlivňován pouze změnami věkové struktury obyvatelstva.

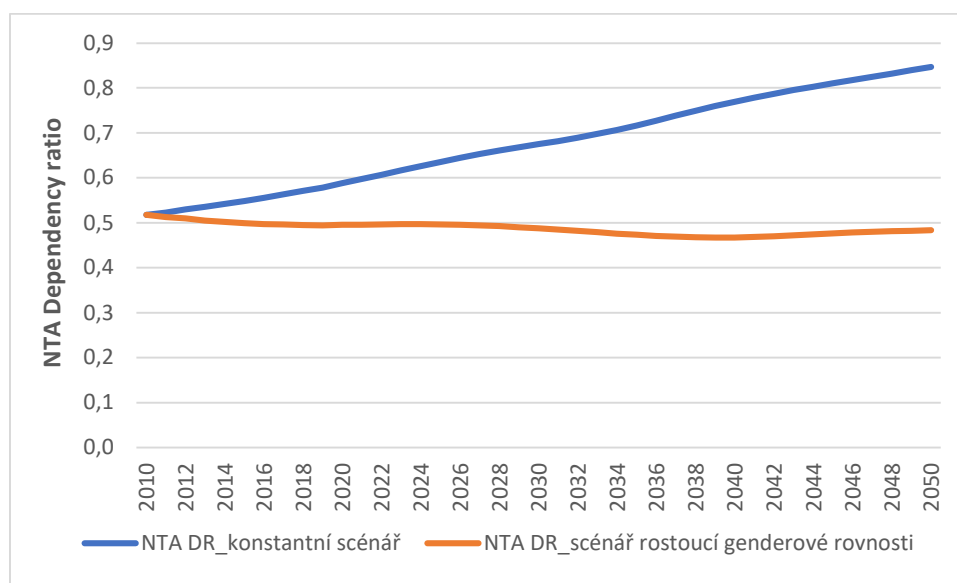
2. **Scénář zvyšující se genderové rovnosti**. Z provedených porovnání je zřejmé, že ve Švédsku je genderový rozdíl v deficitu životního cyklu poměrně malý (ve skutečnosti jeden z nejmenších v Evropě). Ukazatel závislosti je zde nižší jak z důvodu malých genderových rozdílů v odměňování, tak také z důvodu delšího období ekonomické nezávislosti populace jako celku, přičemž k tomuto rozdílu v porovnání s Českem přispívají především starší osoby

díky vyššímu věku odchodu do důchodu a vyšší ekonomické aktivitě starších osob ve Švédsku. Ve druhém modelu proto předpokládáme pro Česko do r. 2050 postupné snižování rozdílů v ekonomické aktivitě mužů a žen a jejich odměňování a také s prodlužováním období ekonomické aktivity ve starším věku. Jako modelový cílový stav uvažujeme věkově specifické profily pracovních příjmů (YL) a spotřeby (C), které byly identifikovány ve Švédsku v r. 2010. Vývoj v Česku směrem k těmto profilům v r. 2050 modelujeme za využití lineární interpolace mezi věkovými profily pracovních příjmů a spotřeby Česka a Švédska. Věkové profily v daném roce jsou pak kombinovány s předpokládanou věkovou strukturou pro jednotlivé roky převzatou z populační projekce obyvatelstva ČR (ČSÚ 2018). V tomto modelu je tak vývoj míry závislosti ovlivňován nejen měnící se věkovou strukturou české populace, ale také neustálým zvyšováním přebytku životního cyklu (LCS) u žen a jeho rozšiřování do vyššího věku.

V obou modelovaných scénářích pracujeme se skutečnou věkovou strukturou české populace v letech 2011 až 2019 (k 1. 1. daného roku) a předpokládanou věkovou strukturou populace dle střední varianty populační projekce (ČSÚ 2018) mezi roky 2020 a 2050.

Graf 4 ukazuje poměr deficitu životního cyklu k celkovému pracovnímu příjmu (tedy ukazatel závislosti z dat národních transferových účtů) modelovaný pro Česko pro roky 2011 až 2050 na základě dvou představených scénářů. Ukazatel závislosti zůstává po celé sledované období pod 1,0, což značí, že deficit životního cyklu (LCD) mladých a starších lidí zůstává menší než celkové pracovní příjmy populace. Mezi oběma scénáři je však velký rozdíl - konstantní scénář ukazuje, že beze změn věkového profilu spotřeby a produkce by stárnutí populace mělo za následek významné zvýšení tohoto ukazatele závislosti, a to o 70 % do r. 2050 oproti roku 2010. Naopak uvažujeme-li postupnou konvergenci současných věkových profilů spotřeby a produkce k věkovému profilu švédské populace (tzn. při zvyšování genderové rovnosti v pracovních příjmech a prodlužování věku ekonomické aktivity), došlo by k výraznému snížení budoucího demografického tlaku na ekonomickou závislost. V tomto modelovém případě by dokonce došlo k mírnému snížení ukazatel závislosti po roce 2030, a to při masivním stárnutí věkové struktury české populace, a až před rokem 2050 k jeho návratu téměř na výchozí úroveň roku 2010. Tato modelové simulace však představuje jakýsi extrémní model vývoje, neboť konvergence k věkově specifickým profilům spotřeby a produkce švédské populace v r. 2010 není v Česku v příštích letech příliš pravděpodobná, vzhledem ke směřování české rodinné a sociální politiky.

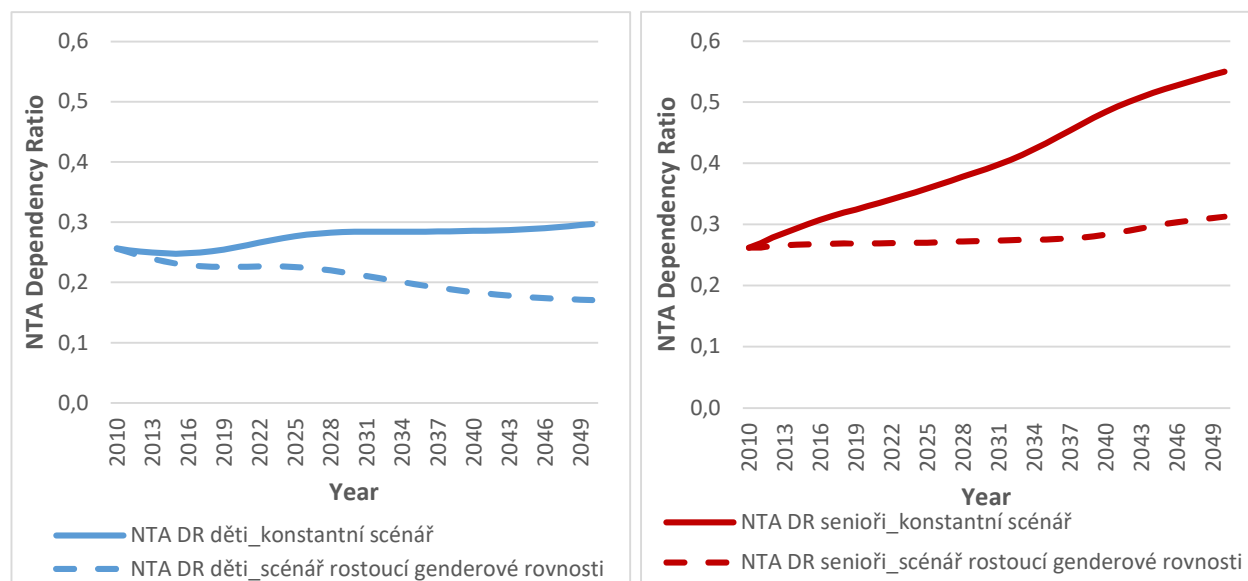
Graf 4 – Vývoj ukazatele závislosti celkem (NtdDR) dle dvou modelovaných scénářů, Česko

Zdroj: vlastní výpočty

Uvažujeme-li rozdělení celkového ukazatele závislosti na ukazatel závislosti mladých a starších osob (grafy 5), je patrné, že výrazné zvýšení celkového ukazatele závislosti v konstantním modelovaném scénáři by bylo způsobeno zvýšením ukazatele závislosti starších osob. Ukazatel závislosti pro mladší osoby by naopak do r. 2050 vzrostl pouze velmi málo. Naopak v modelovém scénáři směřujícím k vyšší genderové rovnosti by se ukazatel závislosti mladých osob snížil a ukazatel závislosti starších osob by do r. 2050 zůstal téměř konstantní díky postupnému prodlužování ekonomické aktivity starších lidí a snižování genderových rozdílů v ekonomické činnosti a příjmech.

Graf 5 – Vývoj ukazatelů závislosti pro dětskou a seniorskou složku populace (NtdDR_{děti} a NtaDR_{senioři}) dle dvou modelovaných scénářů, Česko

Zdroj: vlastní výpočty

Závěr

Porovnání různých modelovaných scénářů ukazatelů závislosti poskytuje poznatky o tom, jaké strategie by mohly být účinné při zmírnění očekávaného nárůstu ekonomické závislosti v důsledku budoucích změn věkové struktury české populace. Cílem tohoto textu je kvantifikovat na datech za Česko to, co již za jiné země ukázala řada autorů pracujících s totožnými datovými zdroji a metodikou, a sice že míra ekonomické závislosti je do značné míry určena designem ekonomického životního cyklu, tedy pohlavně a věkově specifickými typy a intenzitou ekonomické činnosti.

Zejména v zemích, jako je Česko, kde existují významné rozdíly v ekonomické aktivitě mužů a žen v průběhu životního cyklu a kde nerovnoměrnosti ve věkovém složení obyvatelstva povedou v budoucnu k výraznému demografickému stárnutí, může tato simulace poskytnout informace o různých mechanismech, prostřednictvím kterých lze ovlivnit ukazatele ekonomické závislosti.

Naše studie trpí určitými omezeními plynoucími z povahy dat. Je třeba zdůraznit, že věkové profily pracovních příjmů a spotřeby v rámci systémů transferů v národních účtech spočívají na údajích pouze z jednoho roku. Výsledky mohou být tedy zkreslené kvůli specifickým situacím nebo událostem v daném roce. Nicméně tento metodologický přístup poskytuje další zajímavé alternativy k rozšířeným způsobům měření ukazatelů závislosti a jejich budoucího vývoje používaných a demografii a příbuzných oborech.

Data

Istenič, T., Hammer, B., Šeme, A., Lotrič Dolinar, A., Sambt, J. 2016a. European National Transfer Accounts. Dostupné z: <http://www.wittgensteincentre.org/ntadata>

ČSÚ. 2018. Projekce obyvatelstva České republiky - 2018 – 2100. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-ceske-republiky-2018-2100>

ČSÚ. 2019a. Pohyb obyvatelstva v České republice - časové řady. Dostupné na: www.czso.cz/csu/czso/casova_rada_demografie

Literatura

d'Albis, H., Collard, F. 2013. Age groups and the measure of population aging Hippolyte *Demographic Research*, 29(23): 617–640. DOI: 10.4054/DemRes.2013.29.23

ČSÚ 2019b. Zaostrěno na ženy a muže – 2018. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/4-prace-a-mzdy-yg9hjbi860>

Hammer, B., Prskawetz, A., Freud, I. 2015. Production activities and economic dependency by age and gender in Europe: A cross-country comparison. *The Journal of the Economics of Ageing*, 5: 86-97. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jeoa.2014.09.007>

Istenič, T., Hammer, B., Šeme, A., Lotrič Dolinar, A., Sambt, J. 2016b. European National Transfer Accounts – The European NTA Manual. Dostupné z: <http://www.wittgensteincentre.org/ntadata>.

Istenič, T., Vargha, L., Sambt, J. 2019. Is there a connection between welfare regimes and inter-age reallocation systems? *The Journal of the Economics of Ageing*, vol 14, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jeoa.2019.100202>

Janičko, M., Tsharkyan, A. 2013. K udržitelnosti průběžného důchodového systému v kontextu stárnutí populace v České republice. *Politická ekonomie*, 3: 321-337

Klapková, M., Šídlo, L., Šprocha, B. 2016. Koncept prospektivního věku a jeho aplikace na vybrané ukazatele demografického stárnutí. *Demografie*, 58: 129–141.

Loichinger, E., Hammer, B., Prskawetz, A., Freiberger, M., Sambt, J. 2017. Quantifying Economic Dependency. *European Journal of Population*, 33(3): 351-380. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10680-016-9405-1>

OECD Family Database 2019. Maternal employment rates. Dostupné z: https://www.oecd.org/els/family/LMF_1_2_Maternal_Employment.pdf

Průša, L. 2015. Důsledky stárnutí populace na potřebu služeb sociální péče do roku 2030. *Demografie*, 57(3): 231–244.

Sanderson, W. C., Scherbov, S. 2007. A New Perspective on Population Aging. *Demographic Research*, 16(2): 27–58. DOI: 10.4054/DemRes.2007.16.2.

Šimková, M., Langhamrová, J. 2017. Kvalitativní faktory stárnutí populace. *Demografie*, 59: 49–64.

Kontakt

Martin Holub

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.

Dělnická 213/12, 170 00 Praha 7

martin.holub@vupsv.cz

Anna Šťastná

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.

Dělnická 213/12, 170 00 Praha 7

anna.stastna@vupsv.cz